

Charlotte Dumas

/
Paradis

/
4 september t/m 22 november 2009

Untitled, 2009

Paradis

Tekst: Merel Bem, 2009

Cover: Untitled (Reward), 2009

→ Automobilisten in Palermo moeten raar opgekeken hebben, die lente en herfst van 2008. Waren ze het op zich wel gewend om abrupt te moeten stoppen voor roedels plotseling overstekende zwerfhonden, ze waren er waarschijnlijk niet op voorbereid dat zich in het kielzog van die wilde beesten nu ook nog een meisje bevond. Een klein blond meisje met een camera, dat al even stoïcijns als die honden pardoos overstak, niet gehinderd door stoplichten of wat voor verkeersregels dan ook.

Charlotte Dumas zocht in die tijd langzaam toenaadering tot de Siciliaanse zwerfhonden. Bij de ene groep ging het wat sneller dan bij de andere. Soms werd ze volledig genegeerd, andere keren werd ze bijna deel van de groep. En één keer besloot de leider van een roedel om de rollen maar eens om te draaien: de groep volgde haar, in plaats van andersom.

'Confronterend en intimiderend' vond ze dat, vertelt ze nu, een jaar later. 'Aan de ene kant voelde ik me heel trots, aan de andere kant dacht ik: Ojeeeee, waar heb ik mezelf nu in gemanoeuvreed? Het zijn echt wilde beesten. Maar het bleek uiteindelijk vrij makkelijk om weer van ze los te komen: toen ik de grenzen van hun territorium uitliep, volgden ze niet meer.'

'Nadat ik dat had uitgevonden', zegt ze lachend, 'voelde ik me net Jane Goodall tussen deze straathonden.'

Het is alweer zes jaar geleden dat ik fotograaf Charlotte Dumas interviewde voor *de Volkskrant*. Ze was destijds bezig met het fotograferen van de paarden van de bereden politie in Amsterdam, en ze stond op het punt om naar Italië te gaan, waar ze de imposante carabinieri paarden van de carouselli equestri wilde vastleggen.

Ze was toen vooral beïnvloed door de schilderkunstige traditie binnen de Romantiek, waarin spektakelkunstenaars als Géricault en Delacroix vooral voor paarden een dramatische rol weglegden, terwijl deze op het slagveld zij aan zij met hun berijders vochten en leden. Het fascineert Dumas nog steeds mateloos.

Belangrijk was toen dat haar werk in geen enkel opzicht documentair mocht worden. Het ging niet zozeer

over de letterlijke situatie van deze politiepaarden, maar over onze relatie tot hen. Dumas maakte portretten van de dieren, in wier ogen je als kijker van alles kon herkennen: 'een blik, een bepaalde mate van bedachtzaamheid, iets geheimzinnigs'.

Dat is niet veranderd, evenmin als de wens om met haar foto's een bepaalde mate van troost te bieden. Ondertussen zijn we zes jaar verder. Charlotte Dumas mag er nog steeds uitzien als een meisje, in haar werk is ze volwassen geworden. Niet dat ze voortaan zonder twijfel door het leven gaat, maar ze is – uiteraard door jaren van ervaring – doortastender geworden.

Nog steeds portretteert ze dieren, gefascineerd als ze is door de plek die zij innemen in een door mensen gedomineerde wereld en de manier waarop die mens meent de gevoelens van een dier te kunnen 'lezen'. Na de paarden kwamen de wolven, de Italiaanse zwerfhonden, de tijgers, en recentelijk fotografeerde ze voormalige vechthonden in asielen in New York. Een paar maanden geleden volgde ze een circus op tournee door Michigan, waar ze behalve tijgers ook beren en olifanten bestudeerde.

Op de vraag of fotografie voor haar nog altijd het juiste medium is om over te brengen wat ze wil overbrengen, antwoordt ze bevestigend. Maar daarnaast kreeg ook het opschrijven van haar ervaringen een grotere rol. Haar werk is langzaam geëvolueerd. Als je die ontwikkeling in grote lijnen zou moeten schetsen, zou je kunnen zeggen dat ze van esthetisch naar geëngageerd loopt – al zal Dumas zelf die laatste typering waarschijnlijk niet snel in de mond nemen. Documentair zijn haar foto's nog steeds niet, maar dat ze in de loop van de tijd meer contextgebonden werden, is duidelijk aanwijsbaar.

Het begon bij de wolven, en bij de gehavende tijgers in de reservaten werd het nog zichtbaarder: de omgeving waarin deze dieren zich bevinden. Eerst alleen een stukje bos, een hek in de verte als teken van menselijke aanwezigheid, later werden ook kooien zichtbaar, dozen, slaapplekken, elementen die direct verwezen naar de specifieke situatie van deze dieren. >

Untitled (Tom Tom), 2008

Untitled (Taza), 2005

'Met die eerste paardenportretten heb ik een bepaalde stijl kunnen ontwikkelen, ik ben klein en dichtbij begonnen. Ik vergelijk het met wanneer je gaat boetseren, maar geen neus kunt maken. Dan ga je eerst net zo lang op die neus zitten, tot je denkt: Nu durf ik het hele gezicht. Zo ging het bij mij ook. Pas na die meer esthetisch en statische paardenportretten, durfde ik iets meer uit te zoomen. En nu ben ik zover dat ik, ook al laat ik meer zien van de omgeving, een portret nog steeds heel erg een portret kan laten zijn. Mijn series zijn nog steeds geen documentaires over het leven van dieren.'

Dat bredere perspectief ontstond niet alleen doordat Dumas zelf vond dat ze er beter mee uit de voeten kon, maar ook doordat haar onderwerpen die keuze als het ware dicteerden. Nog altijd staat het dierenportret, en het spectrum aan menselijke emoties dat de kijker daar in kan herkennen, centraal, maar tegelijkertijd sloop er de laatste jaren in haar werk ook een bredere betrokkenheid. Ze merkt dat ze sterker de behoefte voelt om iets méér te zijn dan louter de beschouwer, die van een afstand registreert.

De meer 'gehavende' dieren die zij recentelijk in beeld brengt, zien er trots en fier uit. Zelig zijn ze niet, zo'n blinde witte tijger, die oude vermoeide hond die ooit werd gehouden om te vechten – wel aangetast en veranderd door hun contact met de mensenwereld.

'Ik zou willen', zegt Charlotte Dumas, 'dat je geconfronteerd wordt met de manier waarop je zelf naar dieren kijkt en hoe je je ertoe verhoudt voordat je er een label opplakt.'

'Neem zo'n circus. Het is heel makkelijk om daar allerlei normen en waarden op los te laten, om het gebruik van dieren in een circus te verwerpen en te zeggen: "Dit is niet meer van deze tijd". Maar toen ik er dagelijks rondhing, zag ik hoe keihard die mensen werken. Die hebben zelf een groot gezin met kinderen, maar bijvoorbeeld ook nog eens tien tijgers en twee beren. Er was daar heel veel compassie voor die dieren. Dus misschien zijn die beesten helemaal niet zo ongelukkig als wij geneigd zijn te denken.'

Niet dat Charlotte Dumas wat dat betreft de wijsheid in pacht heeft. Ze worstelt ook nog regelmatig met haar eigen vooroordelen. Zo verbaasde ze zich tijdens haar bezoek aan het circus over de 'plaatsvervangende schaamte' die ze voelde bij het zien van de beren. Terwijl de tijgers door een brandende hoepel moesten springen of heel hard moesten grommen, kunstjes die de krachtige roofdieren in hun waarde leken te laten, kregen de beren de opdracht om 'menselijke' dingen te doen: op hun achterpoten lopen, uit een flesje drinken.

'Het was alsof die dieren werden ondermijnd, geen beer meer mochten zijn. Ze waren net grote knuffels geworden. En ik kon ze zo niet fotograferen. Ik moet toch het dier kunnen zien dat door alles heen zijn individualiteit behoudt, dat overal dwars doorheen komt. Maar het is heel moeilijk om een portret te maken van een dier dat in de rol wordt geduwd van een mens.'

Ze vindt het steeds belangrijker dat ze daar op haar eigen manier iets over zegt, over die tragiek van de relatie tussen mens en dier. 'Zonder dwingend te zijn.' Daarom sluipt er steeds meer context in haar beelden en heeft ze nu voor het eerst in haar carrière iets geschreven over haar werk, al is het 'maar een beschrijving' van haar werkperiode bij de asielen voor voormalige vechthonden uit New York.

'Dat blijft heel tricky, hoor. Ik wil niet oreren. Maar voor het eerst vond ik het met dat onderwerp echt nodig om iets te zeggen over het gebrek aan empathie bij mensen die honden voor zich laten vechten.'

Zo maakt ze tegenwoordig wel meer belangrijke keuzes. Een andere is de beslissing om op deze tentoonstelling bij Foam voor het eerst haar polaroids te laten zien. Die zijn, anders dan je wellicht zou verwachten, geen schetsmateriaal voor haar grote werk, maar vormen een aparte verzameling werken. 'Een zijlijn', zoals Charlotte Dumas zelf zegt. Ze bleven lang verborgen voor het grote publiek, omdat ze 'misschien wel te persoonlijk zijn en te romantisch'.

'Dat is tegelijkertijd natuurlijk het mooie van polaroids: die romantiek. Ze zijn het evidente bewijs van het feit dat je op die plek was. Die foto's zijn daar letterlijk geweest.'

'Ze zijn ook heel persoonlijk. Wanneer ik naar die polaroids kijk, krijg ik letterlijk het gevoel van dat moment weer terug, voel en ruik ik de dieren – veel meer dan bij mijn grote foto's. Dat worden een soort iconen, dwalen steeds verder af van het dier zelf zoals dat zich toen voordeed. Polaroids zijn klein, niet reproduceerbaar en minder betrouwbaar in de techniek.'

Ze heeft nu de behoefte om dat te tonen. Om dat risico van het romantische dan maar te nemen. 'Release your darlings' noemt ze het.

'Het is ook genereus om die dan juist wel te laten zien. Ik ben altijd heel selectief en gedoseerd in mijn werk. Hier past het mooi, denk ik.'

'Nu', zegt Charlotte Dumas, 'durf ik dat aan.' +

Merel Bem (Leiderdorp, 1977) is freelance publicist voor o.a. de Volkskrant, Stimuli, ELLE en GUP Magazine.

Alle beelden: © Charlotte Dumas

Untitled (Vincennes 1), 2006

Charlotte Dumas (Vlaardingen, 1977) studeerde aan de Gerrit Rietveld Academie en de Rijksakademie van beeldende kunsten in Amsterdam. Dumas maakt intieme, verstilde portretten van dieren. Ze werkt altijd seriematig en besteedt gemiddeld een jaar aan een onderwerp waarin het bestuderen en de observatie van het desbetreffende dier in zijn omgeving een grote rol speelt. Dumas kiest in haar foto's voor dieren die dicht bij ons staan en een belangrijke rol voor ons vervullen. Elk dier op de foto's van Dumas bevindt zich binnen het menselijk domein, meestal in gevangenschap. Op een klassieke manier en bijna altijd centraal in beeld gebracht, legt zij momenten van geconcentreerde verstillings vast. De psychologie van het portret speelt hierin een grote rol.

Dumas exposeerde onder andere bij Galerie Paul Andriesse, Amsterdam (2004/08), Valentina Bonomo Gallery, Rome (2005), de Pont Museum, Tilburg (2006) en Lawrence Markey, San Antonio TX (2008). Ook was haar werk te zien in verscheidende groepstentoonstellingen waaronder de recentelijk geopende tentoonstelling *Dutch Seen: New York Rediscovered* in The Museum of the City of New York, New York (mede georganiseerd door Foam in het kader van het Hudson Jaar), *Creatures from the Collection* in Huis Marseille (2008), *L'esprit du Nord*, Maison Européenne de la Photographie, Parijs (2006). Dumas woont en werkt momenteel in New York.

Met dank aan Galerie Paul Andriesse, Amsterdam.

foam

Foam_Fotografiemuseum Amsterdam
Keizersgracht 609, Amsterdam
www.foam.nl, open dagelijks 10-18 u
donderdag/vrijdag 10-21 u